SAVAŞAN ŞEHİR

-BİR İSTANBUL DESTANI-

Necati Gültepe

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN / otukennesriyat

YAYIN NU: 1388
EDEBÎ ESERLER: 728

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-605-155-793-9

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: 2019
2. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: Ayşegül Büşra Paksoy

Son Okuma: Süheyla Ağan

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: CB Matbaacılık

Baskı: Ötüken Neşriyat A.Ş.
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50
Sertifika Nu: 49269

İstanbul - 2024

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Necati Gültepe: İlk ve orta öğretimini Erzincan'da tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünden mezun oldu. İktisat tarihinde yüksek lisans yaptı. Üniversite yıllarında İstanbul İl Halk Kütüphanesi'nde başladığı devlet memurluğuna Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nde arşiv uzmanı olarak devam etti. Otuz yıllık memuriyet hayatının 29 yılı devlet arşivlerinde geçti. Memuriyetinin son yirmi yılını uzman şube müdürü, daire başkanı ve genel müdür yardımcısı olarak üst düzey yöneticilik yaparak tamamladı. 2002 yılında kendi isteğiyle emekliye ayrıldı. Halen tarih konusunda araştırmalarına devam eden Necati Gültepe'nin muhtelif süreli yayınlarda, dergi ansiklopedi ve yayın organlarında yüzün üzerinde makalesi neşredildi. Devlet Arşivlerinin 1990–2002 yılları arasındaki yayınlarının hemen hemen tamamında yayın sorumlusu olmuş ve editörlüklerini yapmıştır. Bunlardan sadece ilk dördünün künyesi şöyledir:

- **Ermeniler Tarafından Yapılan Katliam Belgeleri (1914–1921)**, *Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları,* Ankara 2001
- **Osmanlı fermanları** - Ottoman fermans, İstanbul: Seçil Ofset, 1992.
- **Osmanlı Devleti ile Kafkasya**, Türkistan ve Kırım Hanlıkları arasındaki münasebetlere dair arşiv belgeleri (1687–1908 yılları arası) Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1992.
- **Osmanlı Devleti ile Azerbaycan** Türk Hanlıkları arasındaki münasebetlere dâir arşiv belgeleri: Karabağ - Şuşa, Nahçıvan, Bakü, Gence, Şirvan, Şeki, Revan, Kuba, Hoy, I (1578–1914), Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1992.

Yayımlanan Diğer Eserleri:

- **Ebussud Efendi,** Beyan Yayınları 1984, İstanbul.
- **Turan (Turancılık Tarihinin Kaynakları)**, Turan Kültür Vakfı, 1998, İstanbul.
- **Kızılelma'nın İzinde**, Milenyum Yayınları, 2007, (Ötüken Yayınları, 2013) İstanbul.
- **Türk Kadın Tarihine Giriş,** Ötüken Yayınları, 2008, İstanbul.
- **Mührün Gücü, (İlk Türk İslam Devletlerinde ve Osmanlılarda Bürokrasi)**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2009.
- **Eve Dönmeyenler** (Roman), Ötüken Yayınları, İstanbul, 2011.
- **Munzurdaki Zorbaz** (Roman) Ötüken Yayınları, İstanbul, 2012.
- **Türk Mitolojisi, Yeni Araştırmalar Işığında**, Resse (Kapı) yayınları, İstanbul, 2013.
- **Oğuznâme**, Yeni Araştırmalar Işığında, Resse (Kapı) yayınları, İstanbul, 2013.
- **Osmanlı Türk müydü?** İleri Yayınları, İstanbul, 1913.

Bu roman;
İstanbul için dövüşen bütün kadınlara,
Eşim Aysel Gültepe ve
Kızım Hilal Gültepe Öztürk'e adanmıştır.

-I-

Kara Bir Gündü

8 Şubat 1919'da, İşgal Kuvvetleri Komutanı Fransız General Franchet d'Esperey, Sirkeci'den (Sarayburnu İskelesi) karaya çıktı. Bu onun Payitaht'a ikinci gelişi idi.

İki ay önce de kısa bir ziyaret yapmış ama sonra Balkanlar'a geri dönmüştü.

O zamanki gelişinde, pek öyle merasim falan yapılmamıştı ve general buna çok alınmıştı.

Şimdi ise Payitaht'ta bulunan İngiliz ve İtalyan müttefik güçleri de tembihliydi, çünkü bu mağrur komutan, bu sefer ciddi bir merasim istiyordu.

Zaten, Saray'a da bu sefer şiddetli bir zılgıt çekilmişti.

Saraydaki yetkililer de bulup buluşturup bir bando takımı düzenleyerek, Fransız protokol görevlisinin uygun gördüğü yere, Pera'nın girişine yönlendirmişlerdi.

Fransız komutan, İstanbul'daki İngiliz İşgal Kuvvetleri Komutanı Mareşal Wilson tarafından bizzat karşılandı.

Aslında üç ay önce *(13 Kasım 1918)* işgalci ülkeler savaş gemilerini Dolmabahçe önüne demirleyerek İstanbul'un işgalini fiilen başlatmışlardı.

Fransız ve İngilizler, İstanbul'un yönetimi kimde olacak; ana kumanda hangi ülkede olmalı, diye bir türlü anlaşamıyorlardı. Hâlâ daha detaylarda anlaşamamışlardı ama şimdilik bu kritik safhada bir problem de çıksın istemiyorlardı.

Birbirlerine tahammül ediyor gözükmelerine rağmen; İngilizler, Fransız Generali pohpohlayarak, yönetimi ele almak istiyorlardı.

Merasim başladığında, Fransız güçlerinin düzenlediği top atışları da başladı.

Yirmi bir pare tamamlanıncaya kadar hiç durmadı.

Müttefik İşgal Kuvvetleri Komutanı Fransız Generalin altına beyaz bir at çektiler. Sırtında uzun bir pelerin vardı.

Atının dizginlerini Madagaskarlı iki kuzgunî asker tutuyordu.

General Franchet d'Esperey at üstünde, göğsünü şişirmiş, başı dik, gururla ufukları süzüyor, Sezar'ın büyük bir zafer sonunda, Roma'ya ihtişamla girişini düşünüyordu!...

Yüzlerce yıl yanına bile yaklaşamadıkları Türklerin son imparatorluklarının payitahtına at sırtında merasimle giriyordu, bu az buz bir gurur değildi…

İşte altı asırlık rüya gerçekleşmiş, Roma'nın gerçek temsilcisi Fransa, kendi komutasındaki kahraman askerleri ile Türk'ün kalbi sayılan İstanbul'da idi…

Alkışlar… "Yaşşaa! Hurra!" sesleri ile Sirkeci'den Cadde-i Kebir'in girişine kadar yarım saatte gelebildi.

Hilmi Hoca boyun askısını gevşetti, kar birikintisinden oluşmuş küçük bir tümseğin üzerine davulunu yerleştirdi. Sağında klarnetçi Celil vardı, o da kendi gibi bando takımına dışarıdan alınmıştı.

Taşkışla'nın bando takımı, derme çatma ve eksikti. Önemli zamanlarda, sağdan soldan toplanan, bildik kimselerle ekip tamamlanır, hiç yoktan iyidir diye merasimlere götürülürdü.

Hilmi Hoca'ya görevi gereği başçavuş üniforması vermişlerdi.

Asıl becerisi mehter bölüğünde kös vurmak, kışla mescidinde müezzinlik yapmaktı. Ama neylersin ki ne mehter kaldı ne de müezzinlik…

Yedi senedir, Çanakkale, Galiçya, Suriye, Filistin ve Kanal harbinde bulunmuş defalarca yaralanmış, sonra da kendisine Taşkışla'da, tasfiye kurulunda görev vermişlerdi.

İri bir adamdı, resmi kıyafetin içine zor sığmıştı.

Başını çevirip arkaya doğru baktı, toplam on iki kişiydiler, bu küçük bir takımdı, anca bu kadar çıkarabilmişlerdi.

Aslında kendi durduğu yer de yanlıştı.

Arkalarda olması lazımdı ya, sırf göz doyursun diye onu davuluyla öne koymuşlardı.

Köprünün ve yolların iki tarafında silahlı askerler duvar örmüştü, Türk'ten Müslümandan kimse yoktu. Tünelin Pera çıkışına kadar, caddenin girişinden itibaren, askerler yine vardı ama yolun iki yanını mahşeri bir kalabalık kapatmıştı.

Rum'u, Ermeni'si ve İstanbul'daki bütün azınlıklar oradaydı.

Büyük bir coşku ile marşlar söylüyor, sevinç çığlıkları atıyorlardı.

Her taraf rengârenk mavi-beyaz Yunan ve mavi-kırmızı-beyaz Fransız bayrakları ile donatılmıştı.

Top atışları ile beraber, Osmanlı Sarayı'nı temsil eden ve karşılama merasimi için orada bulunan bando da çalmaya başladı.

O şamatada ne çaldığı pek anlaşılmıyordu ama davulun sesi baskındı.

Bando komutanı, Hilmi Hoca'ya yavaşla diye işaret etti.

Fransız General, bütün haşmeti ile Cadde-i Kebir'de ilerliyordu.

Önlerinden geçerken, Bando Komutanı, takımına daha dikkat edin, anlamında işaret etti.

Hilmi Hoca bunu kendince, davula daha sert vur anladı ya da bu gâvurun böyle azametle gelişini hazmedemedi, elindeki tokmağı olanca hırsıyla davula indirdi.

İşgal komutanının altındaki beyaz at ürktü.

İki Madagaskarlı er, zapt edemedi, at birden şaha kalktı.

Sezar rüyaları gören General, harmanisini savurarak çevredeki coşkun kalabalığı gururlu bir tebessümle selamlarken, atın üstünden adeta uçtu.

Tam yere düşecekken, muhafızlar yakaladılar.

Çevredeki şımarık şamata sustu, bando zaten icrayı kesmişti.

Sezar rüyası bitti, Fransız General Franchet d'Esperey önce korktu, bir dakika kendine gelemedi.

Sonra birden, üstündeki o gurur ve ihtişam eridi, aktı, basit bir frenk zabitine dönüştü. Biraz kendine gelince, hele bir de karşısında bu duruma sebep olan davulcu palabıyık heybetli Hilmi Hoca'yı görünce öfkelendi:

"Verset d'Allah" (Allah'ın Belası), diye bağırdı.

Kırbacını kaldırdı üstüne yürüdü. Göz göze geldiler.

Generalin gözlerinde şimşekler çakıyor, kendini küçük düşüren bu adama aşağılık bir paryaya bakar gibi bakıyordu.

Hilmi Hoca ne korkmuş ne de telaşlanmıştı.

Son yedi senedir, yedi ülke, yedi düvelle savaşıyordu ve yenilmişlerdi.

Şimdi de Payitaht işgal ediliyor, o ise bu işgale davul çalıyordu. Artık bundan sonraki yaşamın hiçbir önemi yoktu.

İşgal Komutanı Fransız General Franchet d'Esperey kırbacını kaldırdı, tam alnının ortasına, iki gözünün arasına yapıştıracaktı ki…

Birden durdu, Davulcu Hilmi Hoca'nın gözlerine baktı.

Göz değil, iki dipsiz kara kuyu vardı sanki karşısında.

Yıllarca, yıllarca ötelere giden, baktıkça kendini böcek gibi hissettiren iki derin kuyu.

Vaktiyle Osmanlı Devleti'nin hükmettiği, yönettiği bölgelerde çok bulunmuştu.

Bu tür insanlara rastlamıştı, tekin değildi bunlar.

Baktığı iki derin kuyuda kaybolup yitip gideceğini sandı, birden içi ürperdi.

Gözlerini kapattı, kırbacını usulca yanına indirdi, arkasını dönüp gitti.

General, beyaz atı üstünde Cadde-i Kebir'i bir baştan bir başa şanlı yürüyüşüne devam etti.

Binlerce gayri Türk, gayri Müslim "Yaşa! Hurra!" naraları ile ona eşlik etti.

Ama artık onda gururdan eser kalmamıştı.

Önce, muhafızlar silahlarını davulcunun üzerine çevirip, hemen oracıkta infaza hazırlandılar, sonra komutanları mâni oldu:

"Burada olmaz, bu sonraki iş" diye onları durdurdu.

O arada koşup gelen, refakatçi Osmanlı subayı nezaretinde onu, Fransız askerlerine teslim ettiler.

Taşkışla'ya Fransız müfrezesi kontrolünde hücre hapsine gönderildi.

İşgal komutanlığından gelecek emre göre hareket edeceklerdi.

Ama herkesin tahmini, Davulcu Hilmi Hoca için gelecek tek kararın infaz emri olacağı idi.

Suçu belliydi: İşgal komutanına suikast…

Hilmi Hoca'yı Cadde-i Kebir'den götürmediler.

Pera'nın arka sokaklarından Sıraselviler yoluna saptılar.

Akşam oluyor, kar yağıyordu. Evlerde birer birer ışıklar yanıyordu.

Neredeyse her evin penceresinden bir bayrak sallanıyordu.

Cihangir'de yokuşun başına geldiklerinde, karşıya, Üsküdar tarafına baktı.

Hiç ışık görünmüyordu. Hilmi Hoca kendi kendine söylendi:

"Gaz yağı var mı ki ışık yaksın bizimkiler, ekmek buldularsa iyi."

Davulcu Hilmi Hoca artık yorulmuş, usanmış ve bezmişti.

"Buyur bir kahve içelim." teklifi ile, "Hazırlan seni kurşuna dizeceğiz." teklifi arasında onu endişelendirecek pek fark kalmamıştı.

Yıllar öncesinde, Anadolu'dan göç edip, Üsküdar Toygartepe'ye gelmişlerdi.

Baba, sakalık yapıyor, odun kırıyor, kömür çekiyordu.

İki göz bir evleri vardı, üç erkek, bir de kız, dört kardeştiler.

Askere giderken en küçükleri olan kız kardeş henüz 12 yaşında idi.

Kendinden sonra, diğer kardeşlerini de askere almışlardı.

Baba o askerdeyken ölmüş, kardeşlerinin hiçbiri askerden dönememiş, hepsi şehit olmuştu.

Anneleri, sanki onu bekliyormuş gibi, İstanbul'a geldiğinin ikinci günü vefat etmişti.

Onu da yakın zamanda kendi eliyle Karacaahmet'e defnetmişti.

Kız kardeşini bir subay ailesine evlatlık verdiklerini annesi söylemişti, ama henüz onu arama fırsatı olmamıştı.

-2-

Neler Oluyor Bu Payitaht'ta?

Süleyman Nazif, Babıali yokuşunun ortasında durup budaklı tuhaf bastonuna dayandı. Başını geri atarak, köstekli saatini çıkardı.

Alaturka saat altıyı gösteriyordu, öğle ezanı ha okundu ha okunacaktı:

"İyi, vakit tamam, tam vaktinde gelmişim." diye söylendi.

Sonra soldaki ara sokağa girdi.

"İleri gazetesi" bu sokakta idi. Yürüdü, üç katlı binanın önüne geldi. Giriş kapısı açıktı, gideni geleni haber vermesi için çaycı tembihliydi. Uzaktan Süleyman Nazif'in gelişini görünce yukarıya haber vermişti.

Gazetenin sahibi Celal Nuri aşağı inip onu kapıda karşıladı.

"Hoş geldin üstadım." diye eline yapışınca Süleyman Nazif bastonunu hafifçe kaldırıp gürledi:

"Höst, n'oluyor yahu! El öptürecek kadar yaşlanıp bunadık mı?"

"Aman estağfurullah efendim, buyurun zahmet olacak ama, sadece bir kat çıkacağız."

"Peki, önden yürü bakalım, geldi mi seninkiler?"

"Geldiler efendim, zat-ı âlinizin teşrifini bekliyorlar"

Onlar daha binaya yönelmeden yukarıya sesleri gelmişti, onun için odadakiler ayakta bekliyorlardı.

Orta boylu beyaz tenli açık alınlı mütebessim olanı göstererek:

"Yahya Kemal'i tanırsınız efendim."

"Tanımam mı, neredeyse benim kadar iyi şairdir!"

"Bu genç de gazeteci Selim. Meslekte pek eski değil ama maşallah efradı cami, ağyarı mani bir arkadaş."

Yahya Kemal, Süleyman Nazif'i iyi tanıyordu içinden söylendi:

"Şimdi dil bilip bilmediğini soracak!"

Ve sordu:

"Celal, seni böyle methettiğine göre, söyle bakalım delikanlı kaç dilde okuryazarsın."

"Dört efendim" dedi ve saydı:

"Arapça, Farsça, İngilizce, Fransızca"

Bir "aferin" çektikten sonra Celal Nuri'ye döndü:

"Gazeteci dediğin işte böyle olmalı, Celal Efendi. Senin Türkçeyi bile el yordamıyla idare eden şabalak muhabirlerin gibi değil."

Celal Nuri gülüyordu:

"O şabalaklardan biri de sizin yeğen üstadım ama sizin rahle-i tedrisatınızdan geçmemiş."

Herkesin yüreğini kanatan günün asıl mevzusu, İstanbul'un işgaline kimse girmek istemiyor, lafı dolaştırıp duruyorlardı.

Celal Nuri, gümüş kaplamalı ağızlığından izmariti çıkardı, üfleyerek temizledi ve cebine koydu sonra Süleyman Nazif'e dönerek:

"Muhterem üstadım, Hadisat gazetesinde dün neşredilen 'Kara Bir Gün' yazınız müthişti. Milletçe yangın yerine dönen yüreğimize su serpti.

Fakat Selim iyi haberler getirmedi; Franchet d'Esperey keferesi, kıyameti koparmış, bugün öğleden itibaren sizi bütün İstanbul'da arayacaklarmış. Elbette ki sizi saklayacağız, mümkün değil teslim etmeyiz."

"Tahmin etmiştim, var mı öyle şimdilik paçayı kaptırmadan kalabileceğim bir yer?"

"Var üstadım; hemen bu sokağın ilerisinde Düyun-u Umumiye'nin arkasında bir kâğıt deposu var. Orada her türlü ihtiyacın görülebileceği bir yer hazırlattık size. Şimdilik en emin ve rahat edeceğiniz yer orası, ileride daha başka çare düşünürüz."

"İyi öyleyse, şu tesbihi bizim haneye gönder, özel eşyalarımı ve çalışma masamdaki kitaplarımı da getirsinler."

Süleyman Nazif'in bir müddet saklanacağı yer meselesi halledilince, herkes biraz daha rahatlamıştı.

Yahya Kemal hem üstadı biraz rahatlatmak hem de bugünlerde zihinleri meşgul eden; *"Nasıl bu hale düştük?"* sorusunu tartışmak maksadı ile sordu:

"Üstadım; nasılsa geç vakte kadar burada sizinle beraber olacağız. Bize; Devlet-i Âli bu uçuruma nasıl düştü, sizin de ifade ettiğiniz gibi bu 'Kara Gün'e nasıl geldik? Zat-ı âliniz, bu devletin umur görmüş, nice yıllar valilik yapmış ve ayrıca kalem üstadı değerli bir büyüğümüzsünüz, lütfen bizi aydınlatın."

Üstat yorgun ve endişeliydi:

"Bildiklerimi ve düşündüklerimi anlatacağım, ama önce şu genç gazeteci arkadaş bize günlük hadisatı bir anlatsın."

Genç gazeteci Selim, derse kalkmış bir öğrenci gibi son olayları sıralamaya başladı:

"Geçtiğimiz kasım başında, Osmanlı Murahhas Heyeti Başkanı Rauf (Orbay) Bey Mondros'tan dönerkenki demeci aynen şöyleydi:

'... Yaptığımız mütareke umduğumuzun üstündedir. Devletin bağımsızlığı, saltanatın hukuku, milletin onuru tümüyle kurtarılmıştır.'

Bu demecin üstünden daha iki hafta geçmeden Fransızlar, bir tümen askerle Trakya'ya girdi ve hemen akabinde diğer işgaller başladı. Anlaşılan Rauf Bey *'Her şey iyi olacak.'* anlamında ifadeler kullanırken, gerçeklerden kopuk bir iyimserlik sergiliyordu ya da fena halde kandırılmıştı."

Yahya Kemal burada söze girdi:

"Ben Selim Bey'in anlattıklarına bir başka açıdan ilave yapacağım. Bugün bizi sarsan Payitaht'ın işgali, esas işgalin ufak bir parçasıdır. Mondros Mütarekesinin hemen ardından, savaşlarda yitirilmiş Osmanlı topraklarının dışında daha nice yer, resmen ve alenen işgal edilmiştir ki, bunlar İstanbul'un işgalinden de öncedir.

Mesela, Ardahan ve Musul'u, kasım başlarında, ateşkesin imzalandığı gün İngilizler işgal etti. Aşağı yukarı aynı günlerde Kars'a bağlı, Aralık ve Iğdır'ı da Ermenistan Cumhuriyeti işgal etti.

Yine kasımın ilk haftası içinde İngilizler ve Fransızlar; Antakya, İskenderun, Kırıkhan ve Samandağ'ı işgal ettiler, sonrası malum:

Anadolu'nun ortasındaki bir avuç yer dışında, düşman işgaline uğramamış alan kalmadı."

Süleyman Nazif derin bir of çekti:

"Hadi ben de şu içerdeki yarayı deşeyim de oturup ağlayacaksak ağıt tamam olsun.

Bu iki genç arkadaşın sözünü ettikleri işgal kuvvetleri, ulaştıkları hemen her yerde, kendilerine yardımcı olan, 'Osmanlı tebaası iş birlikçiler' bulmakta hiç mi hiç zorluk çekmemişlerdir.

Yedi yıldır savaşan, Osmanlı ordularını önce, doğuda Çarlık Rusya'sıyla iş birliği yapan kendi vatandaşımız/tebaamız Ermeniler vurdu.

Sonra, Ege'de Adalar üzerinden gizlice Yunanistan'a kaçıp, Yunan ordusuna asker yazılan yerli Rumlar, ihanet etti.

Hicaz'da, Yemen'de, Irak'ta, Suriye'de, Filistin'de Türk askerini arkadan hançerleyen Araplar, Şerif Hüseyinler, Emir Abdullahlar…

Ayrıca, Meclis-i Mebusan'a girmiş olmasına rağmen ihanet eden alçakları saymıyorum bile…"

Süleyman Nazif birden sustu, derin derin nefeslendi, dudakları titriyor, sakalı ürperiyordu.

Celal Nuri araya girdi, konuyu değiştirdi:

"Baba'yı yormayalım, mevzuyu değiştirelim isterseniz, demin bizim muhabirlerden biri haber getirdi; malum generalin gösteri yürüyüşü sırasında tutuklanıp Taşkışla'ya kapatılan, davulcu başçavuşu, suikastçı suçlamasıyla yarın sabah infaz edeceklermiş."

Odada derin bir sessizlik oldu.

Gazeteci Selim:

"Bundan haberim var, sanırım onu kurtarmak için bazı arkadaşlar faaliyete geçtiler bile…"

Bu ümit veren bilgi, herkesi biraz rahatlatmıştı.

Süleyman Nazif, sırf zihinlerdeki endişeleri azaltmak, panik haline getirmemek maksadıyla:

"Demin bana nasıl bu noktaya geldik diye sormuştunuz, şimdi o konuya gireceğim:

Osmanlının batı cebelleşmesinde anahtar deyim 'Şark meselesi'dir. Türklerin Avrupa topraklarından çıkartılması anlamına gelen Şark meselesi konusunda, Yahya Kemal'in de iyi tanıdığı Fransız tarihçi Albert Sorel diyor ki:

'Şark meselesi; Türklerin Avrupa'ya ayak basmalarıyla başlar. Türklerin Avrupa'dan atılması gayesi, bizde, Şark meselesi diye geçer, hiç değişmemiştir.'

Adam haklı, Haçlı Seferleri'nden bu yana, Türklerin Anadolu'dan atılmaları için onlarca fesat çemberi çevrilmiştir.

Osmanlı'nın sadece imparatorluk olarak değil, soy ve ulus olarak da Avrupa'dan atılmasına çalışılmıştır.

Son üç asırdır, bizim Avrupa'da geri attığımız her adımın facialarla dolu olması, çekildiğimiz her toprak parçasında, mezar taşlarımıza kadar kırılması, bu kindar anlayışın işaretidir.

Miladi takvimle söyleyecek olursak; 1912 yılında Avrupa devletleri ve Rusya, aralarında İstanbul'un paylaşımı ile ilgili gizli bir anlaşma yaptılar…"

Yahya Kemal elini kaldırarak söze girdi:

"Evet, üstadım, ben o tarihte Paris'te idim, Fransız hariciyesinde çalışan bir hanım arkadaş bana bu sözünü ettiğiniz anlaşmanın taslağını getirmişti.

Hiç unutmadım aşağı yukarı şöyleydi:

Haydarpaşa ve Asya tarafından bir kısım arazi Almanların,

Beyoğlu ve civarı Fransızların,

Boğaziçi Rusların,

Denize kadar Galata tarafı Avusturyalıların,

İstanbul tarafı ise İngilizlerin payına ayrılmıştı."

"Desenize bizi her on senede bir pay edip durmuşlar."

"Evet, üstadım, bu hadise yedi sene önce olmuştu, ama şimdiki pay edenler içinde Almanya ve Rusya yok."

Süleyman Nazif, tarih tasvirini bitirmek istiyordu:

"Netice-i kelam; 1914'e gelindiğinde, İmparatorluğun perişanlığı içinde, gücü ve iradeyi temsil eden tek kuruluş vardı; onlar da İttihatçılar yani İttihat ve Terakki Cemiyeti idi. Bu teşkilat; aydınlar, eşraf ve ordunun subay kesimine dayanıyordu.

Başlarında ise; Enver, Talat ve Cemal üçlüsü, gözüküyordu. Ama esasında sivil kesimin başı Talat, askeri cenahın başı ise Enver'di, Cemal Paşa'nın pek etkisi yoktu.

İttihatçılar, genç, dinamik ve pervasız idiler. Memleketin içinde bulunduğu durumun perişanlığı karşısında kötümser değillerdi.

Burada şu acı gerçeği belirtmem gerekiyor:

Dünya politikası, Osmanlı Devleti dışındaki devletlerin arasında oluşuyordu ve Osmanlı'nın hiçbir ağırlığı yoktu.

Hele, Balkan felaketinden sonra, Osmanlı, diğer devletler nezdinde sadece paylaşılması sorun olan bir ülke konumunda idi.

Fakat Osmanlı'yı asıl ayakta tutan, sömürgeci devletlerin kendi aralarındaki rekabetleri ve kendi iç sebepleri idi."

Bu sefer Celal Nuri araya girdi:

"Peki, üstat; Harb-i Umumi'ye niye girdik, buna mecbur muyduk, istesek girmeyebilir miydik?"

"Bakın ben İttihatçıları da Enver Paşa'yı da pek sevmem, bunu herkes bilir. Buna rağmen 'bizi savaşa Enver soktu' lakırdısına itibar etmem. Bilenler bilir, şu anki işgalci devletler Osmanlı'nın savaş dışı kalmasına asla müsaade etmeyeceklerdi."

Süleyman Nazif, derin derin soluklandı yorgunluktan çok yılgın, bezgin görünüyordu:

"Bu konu uzun, bir başka sefere bırakalım… Nasılsa gâvura esir düşmüş bu şehirde, bizlerin yapacağı fazla bir şey yok; ya kaçak gezeceğiz, ya zindanlarda çürüyeceğiz, ya da ötelere sefer edeceğiz."

Gazeteci Selim dişlerini sıkarak konuştu:

"Bir yol daha var üstadım, bir yol daha…"

"Bu nasıl bir yolmuş, kim söylüyor bunu, yine mi Ümmet-i Müslümanı bir hülya…"

Üstadın sözü bitmeden Celal Nuri araya girdi:

"Efendim; Darülfünun ve İnas Sanayi-i Nefise Mektebi kadınlarının öncülüğünde, kadınlarımız meydanlara çıkmaya hazırlanıyorlar…"

Biraz da üstadın damarına basmak için:

"Erkekler bir halt edemediler, memleketi koruyamadılar, iş yine kadınlara düştü diyorlarmış!.."

Süleyman Nazif, beklenenin tam tersine bezgin bir ses tonu ile:

"Vallahi haklılar; asırlardır, 'hayt huyt'la memleketi idare ettiğimizi zannettik, işte geldiğimiz nokta bu…"

-3-

Artık Sıra Bizde

İnas Sanayi-i Nefise Mektebi'nin, denize karşı olan muallimler odasında oturmuş işgal kuvvetlerinin savaş gemilerini seyrediyorlardı. Odada bir eğitmen, dört muallime toplam beş kişiydiler.

Kâtibe hanım başını kapıdan uzatarak iki isim okudu ve:

"Müdüre Hanım sizleri odasında bekliyor." dedi.

Odadakiler endişeliydi, okulları ha kapandı ha kapanacaktı. İşgal kuvvetlerine yandaş olarak kurulan; İngiliz Muhipler Cemiyeti, Hürriyet ve İtilaf Fırkası, Askeri Nigehban Cemiyeti gibi bir sürü kuruluş, kara veba gibi İstanbul'un her tarafını sarmış, her sokağa, her mahalleye bir şekilde girmişlerdi.

Müdüre Hanım'ın odasında genç, sarışın, seyrek sakallı zayıf biri oturuyordu. Onu "Darülfünun'dan, Hafız-ı Kütüp Selçuk Bey" diye, tanıttıktan sonra, asık bir yüzle elindeki davetiyeyi okudu:

"Darülfünun'da tertiplenen, Padişahımız Efendimizce de desteklenen 'Kadınlarımızın Eğitim Meselesi' konulu bir konferansa ismen çağrıldınız." dedikten sonra Selçuk Bey'e dönerek:

"Sahi bu konferansın süresi ne kadardı." diye sordu.

"Üç gün efendim, önümüzdeki hafta sonu, yani cuma günü başlıyor, salıya kadar."

Müdüre Hanım bu çağrıya bozulmuştu:

"Bir müessesenin başındaki yönetici atlanarak, sıradan iki muallime muhatap alınır mı? Bu işgal her şeyi alt üst etmişti; bunu müdavimi ve üyesi olduğum İngiliz Muhipleri Cemiyeti'nin ilk toplantısında dile getirmeliyim." diye, düşündü.

Asiye, Rahime'ye 'biz bu çağrıyı bekliyorduk' der gibi baktı ve:

"Müdüre Hanım, müsaade ederseniz bu konferans hakkında Selçuk Bey'den biraz daha malumat alalım."

Hafız-ı Kütüp Selçuk, anlattığından çok dahasını biliyor olmalı diye düşündü ise de konu ile ilgili daha fazla bir malumatı yoktu:

"Ben Darülfünun'da sadece bir Hafız-ı Kütübüm, hocaların ne yapıp ettiğini çok bilmem, İstanbul'daki irili ufaklı bütün kurumlardan temsilci çağırıldı."

Rahime anlamak ister gibi sordu:

"Bütün kurumlardan mı?"

"Eee, evet mesela; Hilal-i Ahmer'den, yardım kuruluşlarından ve kadın derneklerinden, hatta bütün cemiyetlerden çağrıldı diyebilirim. Bunların içinde hiçbir derneğe kayıtlı olmayan ev hanımları da var."

Asiye ile Rahime'nin biraz kafaları karışmıştı çünkü onlara bu toplantı ile ilgili olarak farklı bir şeyler söylenmişti.

Asiye:

"Akşam bize gel seninkini sıkıştıralım, belki ağzından laf alırız"

Asiye'nin, 'seninki' dediği, Rahime'nin nişanlısı olan ağabeyi Kurmay Binbaşı Seyyitalp idi:

"Konuşmaz o, ama yine de geleyim."

"Sen gel, bu sefer onu konuşturmasını bilirim, onun suskunluğunu çözecek hassas yerini yakaladım!.."

Birinin ağabeyi diğerinin nişanlısı olan Seyitalp içine kapanık, durmadan okuyan, olaylar ve nesneler hakkında herkesten farklı görüşleri olan ilkelerine çok bağlı bir askerdi. Erkân-ı Harbiye'den, kurmay yüzbaşı olarak mezun olunca, soluğu Kafkas cephesinde almıştı. Daha sonra, Çanakkale Savaşı'na katılmış ve orada terfi ederek Kurmay Binbaşı olmuştu. Terfisini, alay komutanı Mustafa Kemal tebliğ etmiş ve rütbesini bizzat eliyle takmıştı. Çanakkale'de savaşın en kanlı geçtiği günlerden birinde ağır yaralanmış, tedavisi için evine, İstanbul'a gönderilmişti.

Anne Rukiye Hanım, oğlunun yaralanmasına üzülmekten çok eve gelmesine sevinmişti. Biçare nasıl sevinmesin ki; son on sene içinde hem babasını hem de kocasını kaybetmişti. Evde erkek kalmamıştı.

Seyitalp, uzun müddet kendini bilmeden yatmış, kendini toparlar toparlamaz da kendi talebi ile Suriye-Filistin cephesine sevk edilmişti.

Mütarekeden önce tekrar yaralanmış ve İstanbul'a ailesinin yanına dönmüştü.

Bu seferki dönüşünde, annesi onu daha ketum, sinirli ve içine kapanık bulmuştu.

Üç yıl önce, Çanakkale dönüşü, Rahime ile nişanlanmasına rağmen, bugüne kadar daha henüz evlenme lafı etmemişti.

Bazen günlerce evden çıkmıyor, ya da öğleye doğru evden "Arkadaşlara gidiyorum." diye çıkıyor, akşam ezanından önce dönüyordu. Akşamları çok az, hemen hemen hiç yemiyor, saatlerce okuyor, sonra yatıp uyuyordu.

O gün Rahime, annesi Sevim Hanım ile Asiyelere gittiğinde, yengesi Rukiye Hanım çok sevinmişti:

"Aman iyi ki geldiniz." Asiye ile yukarı odayı işaret ederek; "Bu ikisi tartıştılar, Seyitalp odasına çekildi."

Asiye açıkladı:

"Aslında tartışma değil de biraz seslerimizi yükselttik, ama sizin geleceğinizi söyledim şimdi iner aşağı"

Seyitalp merdivenlerden inerken söyleniyordu:

"Hanımlar, bir araya geldiniz, beni mi çekiştiriyorsunuz?"

Rukiye Hanım:

"Oğlum bizim senden başka konumuz mu var, kimi konuşup çekiştirelim. Bir gel bakalım."

Hep beraber yemek masasının etrafında birer iskemle çekip oturdular. Hanımlar gözlerini Seyitalp'e dikmiş bekliyorlardı.

Seyitalp konuşmaya başlamadan önce, annesini ve yengesini süzüyordu, içlerinde en hassas, en yaralı olan onlardı.

Anne, oğlunun her savaşa gidişinden önceki halini görüyordu. Onun ev ve anne endişesi çekmesini istemiyordu:

"Seyitalp, bana hiç öyle bakma oğlum, rahat ol. Ben her türlü acıya ıstıraba şerbetliyim; dedenizi ve babanızı Balkan Savaşlarında, kardeşlerimi, yani iki dayınızı ve amcanızı yani Rahime'nin babasını Çanakkale'de şehit verdik.

Her gün cephelerden şehit haberini beklemek ne demek bilir misin?

Hele senin ağır yaralı eve dönmen bile, bize bayram sevinci yaşattı. Çok şükür sen artık yanımızdasın, sağlıklısın ama… Şimdi ise daha kötü durumdayız, işgal altındayız, yani bütün bu acılara bir de zillet eklendi.

Elbette ki şimdi sıra bu zilletten kurtulmaya geldi. Rahat ol ne diyeceksen de, ne yapacaksan yap merak etme; içimiz acımış bir kere (eltisi olan Rukiye'nin annesini göstererek) artık bize kırağı kâr etmez…"

O gün, Seyitalp çok bir şey açıklamadı. Ama bundan sonra farklı bir yaşantılarının olacağını, önemli bir görevi üslenmek üzere olduğunu söyledi.

Söylediği gibi de oldu; o tarihten sonra ailenin hayatı değişti…

Cuma sabahı Darülfünun'un yeni taşındığı yere, Zeynep Hanım Konağı'na arkadaş grubu içerisinde ilk gelen Rahime olmuştu. Önceden gelenler girişteki büyük salonda ayaküstü sohbet ediyorlardı.

Toplantı saati geldiğinde, üç tarafına sıkça yerleştirilmiş kanepeler olan büyükçe bir salona davet edildiler.

Padişah adına açılışı yapacak olan Naime Sultan, Fehime Sultan'la beraber salona girince herkes ayağa kalktı.

Aynı yaşlarda gözüken sultanlar göz dolduruyorlardı; boylu poslu ve çok güzellerdi.

Asiye, Rahime'nin kulağına eğilerek:

"Saray kadınları başka oluyor." diye fısıldadı.

Fehime Sultan, sanki bu sözü duymuş gibi onlara bakarak gülümsedi.

Darülfünun'u temsilen bir müderris herkese hoş geldin dedi ve açılışı yapmak üzere Naime Sultan'ı takdim etti.

Ahenkli bir ses ve saray şivesi ile konuşuyordu, söylediklerini Rahime anında hafızasına kaydediyordu. Bunları sonra birkaç yerde aynen tekrar edecekti. Özet olarak söyledikleri şunlardı:

"Padişahımız Efendimizin selamları ile konferansı açıyorum… Saray-ı Hümayun, eğitime, özellikle hanımların eğitimine çok önem veriyor… Buradan çıkacak sonuçlar elbette ki değerlendirilecek… Şimdi, Cuma selamlığına kadar çalışmalara bizzat katılacağım, bir de salı günü kapanış için geleceğim. Ama yakınım, kardeşim Fehime Sultan hep burada olacak, çalışmalara saray adına riyaset edecek…"

Konferansın, öğleye kadar hariçten bir hayli dinleyicisi vardı:

İşgal kuvvetlerini teşkil eden devletlerin ayrı ayrı temsilcileri, yanlarında istihbaratçıları ile beraber gelmişlerdi. Diğer taraftan halktan kimseler, gazeteciler ve Darülfünun öğrencileri asıl kalabalığı oluşturuyorlardı.

Öğleden sonra dinleyici olarak kimse kalmamıştı.

Şükufe Nihal'in "Osmanlı Kadınları Neden Eğitimde Yoklar?" konulu konferansı çok sıkıcı idi. Hâlbuki bu şair hanımın konuşmaları ve nutukları çok akıcı olurdu.

Asiye'nin düşüncesine göre:

"Şükufe Hanım kasten konuyu ağırlaştırdı ve herkesi uyuttu, bunu biraz da dinleyicileri buradan uzaklaştırmak için yaptı…"

Rahime de bu durumun arkasında farklı bir şeylerin olduğunu seziyordu, Asiye'nin düşüncelerini deşmek istedi:

"Eee o zaman ne düşünüyorsun?"

"O zaman başka bir şey var… Göreceğiz."

İkinci günü doğudan, Rus işgali altındaki Türk bölgelerinden gelen delegelerle tanıştılar. Bunlar, Petersburg Darülfünun'un genç öğretim üyeleri idi.

Rahime teker teker isimlerini ve mesleklerini defterine kaydetti:

Ümmü Gülsüm Kemalova, Riyaziyat şubesinden, Kazanlı.

Rukiye Yunusova, Tıbbiye'nin İlm-i Ruh ve Terbiye şubesinden, Petersburglu.

Meryem Pataşova, Tıbbiye şubesinden, Taşkentli.

Meryem Yakubova, Tıbbiye şubesinden, Rostovlu (Kıpçak Bozkırı).

Asiye ve Rahime Türkistan'dan gelen bu kızlarla çok çabuk kaynaştılar.

Türk dünyasının bu dört üst düzey eğitimli kızı, son derece cana yakın ve şakacı idiler. Akıllı insanlardı. Kendi kendileri ile de dalga geçebiliyorlardı.

İsmi Rukiye Yunusova olan; gülerek arkadaşlarını işaretle:

"Bakın Asiye Hanım; Sizin isminizi biz 'Asya' olarak anlıyoruz. Onun için sizin kapladığınız alan içinde bizim dördümüzün esamisi bile okunmaz… Ne de olsa siz Asya'sınız, biz ise sizin küçük bir parçanızız…"

Asiye bu uzaktaki akrabalarının samimi ve sıcak ilgilerinden duygulandı, gözleri bulutlandı, onun yerine Rahime konuştu:

"Haklısın Rukiye, (kollarını açarak bütün salonu işaret etti) bir zamanlar biz Asya idik, hatta Avrasya idik, hatta kuzey Afrika'yı da sayarsan eski dünyanın yarısı idik… Ama şimdi!.. Şimdi Payitaht'ı işgal edilmiş, hayatiyeti söndürülmüş, felçli bir hastaya benziyoruz."

Kıpçak kırsalından gelen Meryem Yakubova; öne doğru eğildi, sesinin çevreden duyulmasını istemiyormuş gibi alçak perdeden ama anlaşılacak şekilde:

"Bizler sizin bin yıl önce doğuda bırakıp geldiğiniz kardeşlerinizi-ziz. Sakın unutmayın bizler sizlerin yaralarını sarmaya geldik, (ve gülerek devam etti) ama biz zaten gerçek doktorlarız… Sizin için geldik."

Bu gençler kümesine usulca yaklaşan, kendilerinden daha yaşlı, yani otuzlu yaşlarında bir hanım da onlara katıldı:

"Sizler ne kadar sevimli hanımlarsınız; uzaktan sizi izliyordum, doğrusu içim kaynadı size… Aa! Kendimi tanıtayım bendeniz, Şüküfe Nihal."

Dünkü, herkesi uyutan konuşmacı o idi, onu zaten herkes tanıyordu.

Rukiye Yunusova işaret parmağını kaldırarak onun şiirini okudu:

"Sustum anne, müebbeden sustum; Her taraf sis... Boğuldu bak ruhum…"

Bu Şüküfe Nihal'in en son şiirlerinden bir mısra idi.

"Biz sizi tanıyor ve seviyoruz, müsaade ederseniz arkadaşlarım adına da size sarılmak isterim."

Şükufe Nihal, çok mutlu olmuştu, tuttu hepsine ayrı ayrı sarıldı, sonra Asiye ve Rahime'ye dönerek:

"Gelin bakalım Sanayi-i Nefise'nin savaşçı bacıları, size de sarılacağım…"

"Neyse, aslında ben buraya sadece size sarılmaya gelmedim, öğleden sonra üst kattaki kütüphanenin arkasındaki salonda çok özel hanımların bulunacağı bir grupla toplanacağız."

Kızların sorar gibi baktıklarını görünce güldü:

"Öyle bakmayın, maşallah hepiniz cin gibisiniz anlamışsınızdır, hadi söyleyin bakalım siz buraya niye geldiniz?"

Birbirlerine baktılar, Riyaziyatçı Ümmü Gülsüm, belli belirsiz göz kırparken cevap verdi:

"'Kadınlarımızın Eğitim Meselesi' konferansı demişlerdi efendim… Biz bunun için geldik!.."

"Aaa elbette öyle, kadınlarımız eğiteceğiz!.. Sonra?.."

Şüküfe Nihal kalktı, çevresine bakınırken biraz ilerideki gruba gözü takıldı:

"Kızlar ben şimdi şu karşıda oturan üçlü gurubun yanına gidiyorum, birazdan siz de hiç o değilmiş gibi yanımıza süzülün!.. Sizi o bahsettiğim özel hanımlarla şimdiden tanıştırmalıyım."

Altı kız da ara ara dönüp baktılar,

Birini hemen tanıdılar, Fehime Sultan'dı, açılışta takdim edilmişti, diğer ikisini hep görüyorlardı, onları herkes tanıyordu isimlerini de biliyorlardı ama henüz tanışmamışlardı.

Esmer, minyon tipli olana hep saygı ile Mediha Hanım diye seslendiklerini duyuyorlardı, Enver Paşanın kız kardeşi idi, diğeri Prenses Nimet Muhtar Hanım'dı, onun da L'illustration dergisinde resmini görmüş, onunla ilgili yazıyı okumuşlardı.

Şükufe Nihal Hanım, onlara bir şeyler söylüyordu, onlar da dönüp kızlara bakınca usulca kalkıp yanlarına gittiler.

Fehime Sultan, oturmalarını işaret etti ve el sıkmadan sessizce tanıştılar.

Mediha Hanım, Prenses Nimet Muhtar Hanım'a dönerek:

"Geçen gün böyle savaşçı kızlara Avrupa'da bir isim verdiklerini söylüyordunuz, sahi ne idi o?"

Prenses Nimet, güldü:

"Onlar mitolojik bir isim söylüyorlar, 'Amazon' diyorlar ama sanırım bu bizim sosyal tarihimizde geçersiz. Üstat Ziya Gökalp, bütün yazılarında 'Alpkız' diye tanımlıyor."

Fehime Sultan, altı kıza da sevgiyle baktıktan sonra elini yarım yumruk yapıp elmas yüzüğü ile oturduğu kanepenin ahşap dayanağına tak tak diye vurdu ve:

"Kırk bin kere maşallah, göz değmesin inşallah, bu salona geldiğinizden beri gözümüz üstünüzde çok güzelsiniz, Allah bağışlasın."

Kızlar tevazu ile baş eğerken,

Taşkentli Doktor Meryem Pataşova:

"Sultanım bu söylediğinizi bir şekilde kabul ederiz; (eliyle oradaki diğer hanımları göstererek) ancak sizden sonraya sıralanırsak… Yoksa hoş bir latife olarak düşünürüz."

Fehime Sultan hiç de mütevazı değildi:

"Aaa elbette birinci bizleriz ne sandınız ya…"

Hep birden sesli sesli gülüyorlardı. Sonra dönüp Mediha Hanım'a:

"Mediha Hanımcığım görüyor musun, şimdiki gençler daha doğrusu kızlarımız ne kadar zeki oluyorlar?"

"Elbette Sultanım umudumuz, kurtuluşumuz onlar."

Bir an sessizlik oldu, 'kurtuluşumuz' sözü bütün neşe ve hoş havayı adeta geri itti…

Prenses Nimet, sanki çok uzaklardan sesleniyormuş gibi:

"Uzun zamandır erkeklerin beceriksizliklerinden, akılsızlıklarından perişan olan ülkemiz için, artık biz kadınlar sokağa, meydanlara çıkacağız, sıra bizde."

Hiç kimse bu söze itiraz etmedi…

-4-

İşgal Güçlerinin Askerleri Rastgele Ateş Açıp…

Seyitalp, evden çıkarken Annesi Rukiye Hanım'a:

Bu gece geç geleceğini, belki de sabaha kadar gelemeyebileceğini, söyledi.

Evleri Şehremini'de idi. Atlı tramvaya bindi, önce Sultanahmet'te Arif'in kahvesine uğrayacaktı. Sözleştiği kişilerle orada buluşacaklardı.

Şehirde her şey yavaş hareket ediyordu.

İnsanlar, atlı tramvay, hatta havada uçan kuşlar bile ağırlaşmıştı. Yolda yürürken ve tramvayda dikkat etti, hiç kimse karşıdakinin suratına bakmıyordu. Herkes başını önüne eğmiş bir rüya âleminde gezinir gibi gayesiz ve umutsuz gözüküyorlardı.

Henüz ikindi olmadan dükkânlar kapanıyor, sokaklar tenhalaşıyor herkes erkenden evlerine çekiliyordu.

Birde, gidecek hiçbir yeri olmayanlar vardı ki bunlar: Muhacirler, sahipsiz çocuklar, açlıktan bitap düşmüş sokaklarda yaşayan yaşlılar ve kadınlardı.

Bu sokaklarda yaşayanların üstlerindeki yırtık kirli giysiler, uzun zamandır hiç çıkarmamış olmalılar ki, yer yer çürüyüp dökülmüş çıplak tenleri gözükmeye başlamıştı.

Seyitalp, bu manzaraya dayanamıyordu.

Bunları görmemek için ya günlerce evden hiç çıkmıyor ya da gideceği yere herkesin yaptığı gibi, başını önüne eğip öyle gidiyordu.

İstanbul'a bu muhacir akını başlayalı annesi evde öğünleri bire indirmişti. Her türlü yiyecek giyecek fazlasını yakınlardaki camide yaşayan Balkan göçmenlerine götürüyordu.

Sultanahmet'te tramvaydan indi. Ayasofya ve Sultanahmet Camileri de muhacirlere tahsis edilmişti. Ayasofya'da Beyaz Rus mülteciler de vardı ve her zamanki gibi sefilane manzaralar alabildiğine çoğalmıştı.

Geldiği yerin üstündeki levhada "Kıraathane" yazmasına rağmen burası "Arif'in Kahvesi" diye tanınıyordu. İbrahim Paşa Konağı ile karşı karşıya idi.

Büyük meydan kıraathanelerindendi ve bu günlerde tam bir karmaşa yaşıyordu.

Kahvenin müşterileri, daha çok çevredeki devlet dairelerinden gelen memurlarla, oralarda işleri olanlardı.

Mütarekeden bu yana; Bolşevik kaçkını Beyaz Ruslar ve hatta İngiliz, Fransız ve Yunan ajanları da artık buranın müdavimiydiler.

Seyitalp, Arif'in Kahvesi'ni bugün hayli kalabalık buldu. Etrafına bakınırken aradıklarını bulmuştu; ileride sağdaki direğin önünde birbirlerinin arkalarını kollayacak şekilde oturuyorlardı.

Cambazın Mehmet, tesbih çekip, nargile fokurdatıyor, Mülazım Ferit de Alemdar gazetesinin başlığı taa kapıdan okunacak şekilde tutmuş okuyor gözüküyordu.

Kendi kendine söylendi:

"Bu herif şuan okur gözüktüğü gazeteye, eminim ki habire sövüyordur."

Zaten bu konuda herkes tembihli idi; açık yerlerde ellerinde sadece yandaş gazeteleri taşıyacak, istilacı ve saray ispiyoncularının dikkatini çekmeyeceklerdi.

Alemdar, Peyam-ı Sabah ile Sait Molla'nın İstanbul gazetesi, yandaş basının başında yer alıyor, Saray'ı ve İstilacıları savunuyorlardı. Çarşıda, pazarda, kahvede sadece bunların okunmasına müsaade ediliyor, Vakit, İleri, İkdam gibi milliyetçi basın sürekli baskı görüyordu.

Onu fark ettiklerini görünce, hareketlenmeyin anlamında elini pantolonun yanına hafif hafif vurdu ve yavaşça yanlarına süzüldü. Cambaz ocağa bir sade kahve işaret etti.

Otururken gazeteyi göstererek:

"Ne o Ferit, bakıyorum okudukların fena sarmış…"

Ferit pufladı:

"Sorma komutanım…" Birden artık komutanım lafzının kullanılmayacağını hatırladı... Hemen orada ne diyeceğini de pek kestiremediğinden, bocaladı:

"Şey efendim; bu elimde ki paravandır, hiç okumadım, ama haberler iyi değil."

"Hayırdır, yeni gelişmeler mi var?"

"Var, evet; İngiliz İşgal Kuvvetlerinin himayesi ile İstanbul'da çıkan 'The Orient News' gazetesine buraya gelmeden bir göz atmıştım:

Geçen gün, Süleyman Nazif'in, 'Hadisat' gazetesinde neşredilen, 'Kara Bir Gün' yazısından ve Davulcu Hilmi'nin de Caddeyi Kebir'deki merasimde Fransız Generalin atını ürküttüğü için; kurşuna dizilerek infaz edilmelerine karar verilmiş…

Gazetenin yazdığına göre, Müttefik Kuvvetleri Başkumandanı General Harington'un

böylesine sert bir cezanın halkın üzerinde kötü etki yapacağını, işgal güçlerinin işini zorlaştıracağından bahisle, şimdilik Süleyman Nazif'in (halen firarda, nerede olduğu bilinmiyor) infazından vazgeçildiğini, ama Davulcuyu bu sabah kurşuna dizerek infaz edeceklerini yazmış…"

Birbirlerine baktılar!

"Desene iş aciliyet kazandı, ne yapıyoruz?"

Cambazın Mehmet, deminden beri avuç içinden irice bir kâğıda çiziştirip duruyordu:

"'Ne yapıyoruz?'un cevabını vermeden önce, haberiniz olması gereken bir iki vakadan bahsetmeliyim. Birincisi, dün akşamdan bu tarafa üzerinde çalışacağımız Taşkışla'dan beride, Dolmabahçe'den Gümüşsuyu'na çıkan yolda, oradaki işgal güçlerinin askerleri, rastgele ateş açıp vurdukları garibanları soyuyorlarmış. Dünden bu yana beş kişi öldürmüşler.

Bir diğer vaka, bugün burada köprüdeki İngiliz devriyesi rastgele ateş açmış, biri ölü, biri ağır yaralı iki cana kıymışlar:

'Niye yapıyorsunuz?' diye sorunca da:

'Dur diye uyarıyoruz, durmuyorlar bizde ateş ediyoruz.' diyorlarmış!..

Son iki gün içerisinde hiç sebepsiz, dayak, tecavüz, insanları atadan dededen beri oturdukları evlerinden atmaları saymıyorum. Anlayacağınız işgal kuvvetleri, öldürme ve her türlü insanlık dışı tecavüzü oyun haline getirmişler…"

Üçü de başları önlerinde sessizliğe büründüler…

Sessizliği Seyitalp bozdu:

"Şimdi gelelim 'Ne yapıyoruz?'un cevabına."

Cambazın Mehmet, elindeki kâğıtta yazıp çizdiklerini gösterdi ve izah etti:

"Hareket tasarımız basit; hedef burada, yani Taşkışla'da. Burada İngiliz ve Fransız birlikleri var. Davulcu, Fransızlar tarafında muhafaza edilip korunuyor. Yirmi dört saatte üç kez nöbet değişikliği

yapılıyor. Gece yarısı nöbetini bizim irtibatta olduğumuz, Senegalli Başçavuş Bertrand Faty alıyor.

Bu akşam onun müfrezesinden iki er kışlaya dönemeyecek, onların yerine ben, Ferit ve dışarıda olan, onlardan bir er ile başımızda çavuş olmak üzere kışlaya nöbet değiştirmeye gideceğiz…"

"Peki ya kışladan çıkış?"

"Çıkış kolay; Fransız Birliği'nin yarın talimhanede gösterisi var, bunun için kışladaki zırhlı personel taşıyıcılarını sabaha doğru çıkaracaklar. Onlardan biri ile çıkacağız. Daha sonra, bir yolunu bulup Feridiye Caddesi'ne sapıp Dolapdere'ye ineceğiz. Orada bizim Kamburoğlu'nun gemi malzemeleri ardiyesi var…"

"İyi de sizi, o yarı tank gibi araçla kaçarken, on dakikada bulurlar."

"Hayır, bulamazlar biz talimhaneden aşağı doğru inerken tek bir güzergâh açık olacak, hemen peşimizden o hat kapatılacak, Tatavla'ya doğru giden güzergâh açılacak ve o tarafa yönlendirilecek... O an bizi arayanlar o karmaşanın içinden üç günde çıkamazlar…"

"Güzel, şimdi buradan nereye gideceksiniz?"

"Buradan kalkınca, doğru Arap Hulusi'nin Parmakkapı'daki kulübüne gideceğiz. Kilit adamımız Bertrand Faty ile orada buluşacağız. Yalnız, açgözlü pezevenk:

'Risk çok, üstelik bir de size zırhlı hediye edeceğiz, onun için fiyat arttı.' diyor."

"Tamam, mesele yok para konusunu hallettik. Şimdi buradan çıkınca doğru Sultanahmet Aşçısı'na gidin. Ben de birazdan oraya gelir, size ihtiyacınız olanı teslim ederim."

Ferit, heyecanlanmıştı:

"Efendim, şey…"

Yine Seyitalp'e nasıl hitap edeceğini bilememiş karıştırmıştı.

Seyitalp dizine okşar gibi vurarak:

"Bakın arkadaşlar bundan böyle bana 'Komutanım' demeyin de ne derseniz deyin; Sadece 'Seyit' deyin, ya da arkadaşlar arasındaki lakabımı, 'Kara Seyit' deyin hiç olmadı 'ağabey' filan deyin, ama komutanım lafı artık yok…"

Ferit rahatlamıştı:

"Neyse, söyleyeceğim şu ki, siz Arap Hulusi'nin mekânına gelecek misiniz?"

"Evet, geleceğim ama sizlerle bir temasım olmayacak. Uzaktan 'ortam gözlemi' yapıp gideceğim. Bu gece benim çok önemli başka işlerim var."

Hadi o zaman siz kalkın, usul usul dediğiniz yere gidin, biraz vakit geçirip ben de geleyim, hep beraber kalkmayalım…"

Tam kalkarken, Ferit:

"Cambaz Kardeş; çaktırmadan etrafa bir göz at, bak sana ne anlatacağım...

Bilmem bilir misin, Harb-i Umumi'den önce de burası meşhur ve beynelmilel müşterisi bol bir mekânmış. Bugünlerde durum pek değişti sayılmaz, neredeyse her milletten birkaç temsilci 'istihbaratçı' bulmak mümkün."

"İyi de madem burası böyle biliniyor, neden burada buluştuk ki…"

"Çok iyi bilmiyorum ama, tahminen mesaj vermek için."

"Mesaj mı! Ne mesajı ya?.."

"Burada bulunan ajanlar vasıtasıyla, bizim yani işgale karşı olanların direndiğini, faaliyete geçtiği mesajını vermek için…"

Cambazın Mehmet böyle iç içe geçmiş, satranç oyunu gibi düzeneklere akıl erdiremiyordu:

"Amaaan!.. Bana ne?.. Söylenenleri yaparım, gerisi beni ilgilendirmez." diye kendini rahatlattı.

-5-

Bu Şehir Bir An Evvel Silkinip, Direnişe Geçmeli

Seyitalp, namı diğer Kara Seyit, Sultanahmet Aşçısı'na uğrayıp, bir şeyler atıştıran

Cambazın Mehmet'le, Mülazım Ferit'e o geceki Davulcu Hoca'yı kurtarma parasını tamamladıktan sonra, onlardan ayrıldı. Sirkeci'ye doğru inerken, Alayköşkü'nün önünde boş bir fayton buldu ve bindi. Köprüde sürekli kontrol yapıldığını bildiği için, Taksim'e dolambaçlı bir yoldan çıkacaktı.

Faytonla Haliç-Unkapanı İskelesi'ne kadar gitti, oradan bir kayığa bindi; Kasımpaşa istikametine yönelmişken kayıkçı:

"Beyim oralar İngiliz tarassutunda, size sıkıntı yaşatırlar, isterseniz sizi Sütlüce'ye çıkarayım, orası rahat."

Öyle de yaptı, iskele civarında biraz arandıktan sonra bir fayton buldu. Beyoğlu istikametinde hareket ettiler. Asmalımescit'te yol tıkalıydı, inip yürüdü. Etrafta yabancı askerler, çoğunluğu Rumlar ve Ermenilerden oluşan coşkulu bir kalabalık vardı.

Yol kenarlarında, duvar diplerinde, dilenciler, çocuk sürüleri, yedikleri onca küfür ve tekme tokada aldırmadan yiyecek, para vs. dileniyorlardı.

Galata Hamamı'nın arkasından dolandı, Çukurcuma'ya indi. Oradaki kahvelerden birine girdi, cam kenarına oturdu. Kahvesini içerken sokağı seyre başladı.

Yoldan gelip geçenler, yine sokak çocukları, dilenciler ve evsiz barksız muhacirlerdi.

Bu şehre neler olmuştu böyle…

Birden midesine bir sancı girdi, son zamanlarda bu sık oluyordu...

Kalktı, Firuzağa'ya doğru yürümeye başladı. Dikkat etti, şimdiye kadar hiç Türk bayrağına rastlamamıştı. İngiliz, Fransız ve daha çok Yunan bayrakları asılıydı dükkânlarda. Bunları seyrederken birden içini bir öfke kapladı:

"Ne oldu biz tükendik bittik mi yoksa"

Öğrencilik günlerinden bir anısı geldi aklına; Harbiye'deyken, tarih hocası Süleyman Askeri'nin bir dediğini hatırladı:

"Düşmanlarımız bize; tükendiler, bittiler, öldüler dedikleri yerden dirileceğiz."

Dirilmek ha… Dirilmek… Seyitalp söylene söylene Sıraselviler'e çıkmıştı.

Küçük Parmakkapı'daki Arap Hulusi'nin mekânına gitmek için, Taksim tarafını değil de arkadan dolanmayı tercih etmişti.

Buraya Kulüp denmesinin sebebi, her halde işgal kuvvetleri mensuplarını; İngiliz, Fransız, İtalyanları çekebilmek içindi. Yoksa kumar masaları, haraşoları (Beyaz Rus kadınları) ve envai türlü içkileri ile tam bir batakhane idi.

Vakit yatsıyı geçmişti, bu tür yerler için henüz vakit erken olmasına rağmen hınca hınç dolu idi.

İleride bir masada Senegalli Başçavuşla oturanlar, onu görmelerine rağmen tembihli oldukları için hiç istiflerini bozmadılar. Tam oturacak bir yer ararken, bir Rus kadın garson "Beni takip edin." diye önüne düştü. Bir üst kata çıktılar. Arap Hulusi onu merdivenin başında karşıladı, aşağı salonun ayna gibi göründüğü bir yere götürdü.

"Kusura bakmayın, durum icabı seni karşılamadım. Zaten mesajınızı (aşağıdakileri göstererek) seninkilerden aldım."

Seyitalp merak etmişti, acaba ne mesajı aldı diye?

"Bundan sonra eskiyi unutuyoruz artık, Kara Seyit var karşımız da değil mi? Zaten Harbiye'de öyle değil miydi? Seni Kara Seyit olarak bilirdik"

Kara Seyit güldü:

"Evet, senin esmerliğine de 'Kara' diyemediklerinden, Arap dediler… Neyse aşağıdakilerin neşesi yerinde gözüküyor…"

"Senegallinin işi tamam, parasının yarısını aldı, diğer yarısını da iş bittikten sonra gelip benden alacak. Burada gözünün önünde kasaya koyduk."

"Nasıl razı oldu?"

"Bu işten sonra firar edecekmiş, onun için benden yardım istedi. Bostancı-Gebze yolundan Ankara'ya, oradan güneye inip sırra kadem basabileceğini söyledim. Biz onun Osmanlı topraklarından

selametle çıkmasına yardım edeceğiz, o da bize Fransız Taksim Birliklerinin silah deposunu nasıl soyacağımızın planlarını verecek…"

Kara Seyyit, Arap Hulusi'ye baktı:

"Ulan Arap, iyi ki Harp Okulu son sınıftan atıldın, orduda kalarak Paşa bile olsaydın, milletine devletine bu kadar faydalı olamazdın."

"Ee neylersin bu da benim zevkim, bütün âlemi bana bağışlasan şu anda arkadaşlara faydam dokunuyor diye duyduğum sevinci duyamam."

Kara Seyit saatine baktı:

"Benim birazdan kalkmam lazım, Arap dikkatli ol; Davulcu'nun işini bu gece halletmelisiniz."

Durdu, aklına gelen bir hususu sordu:

"Sana bir şey soracağım; seninki gibi İstanbul'da kontrol edebileceğimiz kaç meyhane, lokal, her ne ise var?

Arap Hüsnü biraz düşündü:

"Şu anda üç, ama biraz üzerinde çalışırsak bir ay içinde bunların sayısını ona çıkarabiliriz…"

Seyitalp kalktı, giderken döndü:

"Arap Hüsnü durduğun hata, hemen başla, meyhaneler senindir. Bir ay sonra verdiğin sayının 'tekmilini' isterim…"

"Yardım almam lazım."

"Yardım alacaksın, şimdilik hoşça kal."

Tam çıkarken adamlarının bulunduğu köşeye bir göz attı, gitmişlerdi…

Kapıda molla kılıklı biri bekliyordu, Arap Hüsnü onu görünce:

"Hocam içeri buyurun, oturun bir köşede, geliyorum."

Seyitalp'in sorar gibi bakmasına:

"Bizim buradaki Ağa Camii imamı, arada caminin eksiğine gediğine yardımcı oluyoruz da."

"Hey Allahım! Ne günlere kaldık; Camilere meyhaneler bakıyor, tarikatlar kuvvacıları tekfir ediyor. Medreseliler, 'Aman İngiliz'i kızdırmayalım, uslu tebaa olalım." diye, nasihatname dağıtıyor?.."

"Neylersin komutanım savaş hali, esaret altındayız, herkes içinin alacasını dışına vuruyor işte."

Sokaklar tenha idi; bir iki sarhoş, bir iki evsiz ve yine çocuklar vardı…

Caddeyi Kebir'in arka sokaklarından hızla Tepebaşı'na Pera Palas'ın önüne doğru yürüdü.

Otelden içeri girdiğinde Yüzbaşı Salih'i (Bozok) sordu.

Otel kâtibi:

"Şimdi buradaydı yukarı odasına çıktı, bir dakika" dedi ve telefon etti.

"Kim diye soruyor."

"Seyitalp dersin."

Kâtip ismi verdikten sonra, odayı tarif etti:

"İkinci kat, otuz beş numara."

Yüzbaşı Salih, Mustafa Kemal Paşa'nın yaveri idi.

Yanında, Doğu İşleri Bürosu Müdürü Yarbay Hüsamettin vardı, onunla da tanışıyorlardı.

"Kara, bugün bu toplantı senin için"

Eliyle yukarıyı işaret etti:

"Çok önem veriyor, yukarıda, yanında, Kara Kemal, Kara Vasıf ve Yenibahçeli Şükrü var. Tam zamanında geldin, hadi çıkalım."

Üçü de bir üst kata, 101 numaraya çıktılar. Odayı hafif bir sigara dumanı sarmıştı. Yüzbaşı Salih'in refakat görevi bitmişti, çıkmak istedi, Mustafa Kemal:

"Salih, sen de otur ve dinle, burada konuşulanları sıkı sıkıya aklında tut; tarihe şahitlik etmiş olacaksın, ama bu gece burada konuşulanlar ve olup bitenler asla başka yerde ve zamanlarda konuşulmayacak, yazılıp çizilmeyecek."

Paşa bir an daldı, uzun uzun pencereden karanlığa baktı:

"Hani bizim ittihatçıların yaptıkları gizli toplantılar sonunda söyledikleri bir söz vardır, 'İfşası İdama Muciptir!' diye. İşte burada konuşulanların da herhangi bir zamanda, ifşası aynen öyledir.

Gerçi burada bulunan sizler, ölümle imtihanınızı birkaç kere vermiş insanlarsınız, bunlar size çok bir şey ifade etmeyebilir. Ama hepimizin vermesi gereken asıl imtihan önümüzde beyler. Hem de büyük imtihan."

Pencereden, sanki dışarıdaki manzarayı seyrediyormuş gibi, yine karanlığa dalmıştı. Sonra dönüp odada bulunanları tek tek süzdü:

"Bu canlar bu bedenlerde iken, burası esir ülke olamaz.

Dışarıda insanlarımız bugün cehennemi yaşıyor…

Herkes kafasını, yüreğini, hatta onurunu, haysiyetini taşın altına, bıçağın altına koyacak."

İlk sözü Kara Kemal'e verdi, çünkü oradakilerin en kıdemlisi, İttihat Terakki'nin son reisi o diye biliniyordu.

"Kemal Bey, sizin uğraş alanınız bilumum esnafı teşkilatlandırmak, özellikle Türk esnafın sermaye terakümünü sağlamak. Bütün bunları yaparken de Teşkilat-ı Mahsusa'dan yararlanıyordunuz değil mi?"

"Evet Paşam, o teşkilatı kuran heyetteki dört kişiden biriyim.

Sizin de bildiğiniz gibi, Balkan Harbi evveli, bizim Osmanlı düzeninde Türk esnaf kalmamıştı; hamallık, kenefçilik, debbağlık hariç, hemen hemen bütün esnaf grupları azınlıkların elinde idi.

Esnaf teşkilatları ve sermaye sahipleri arasında, Türk insanının ağırlığını teşkil etmek çok zordu. Bunun için harekete geçilse bile, geleneksel usta-çırak-gedik usulü ile bu yıllar alırdı, bizim ise zamanımız yoktu.

O sıra Teşkilat-ı Mahsusa'yı kuruyorduk. Esnaf grupları ve küçük sermaye sahiplerinin sayısın artırmak, teşkilatlandırmak için de bu kestirme usulü denedik.

Mesleğinde yetenekli zanaat erbabından Türkleri; Agop Usta'nın, Hırant Usta'nın veya Mişon Tüccarın yanına verdik.

Sizin de bildiğiniz gibi kısa zamanda iyi neticeler aldık."

"Evet, Kemal Bey, siz esnafı millileştirdiniz, bizler sizi takdirle takip ediyorduk."

Vasıf Bey (Kara Vasıf), hafif öksürerek söz almak isteğini belli etti:

"Bizler askeriz ve hepimiz Erkân-ı Harp mezunuyuz, bizim sanatımızı, mesleğimizi icra etmemiz için, elimizin altında ordumuz olması lazım. Ama maalesef ordumuz yok, o zaman, elde bulunan yaşlı, kadın, çocuk ne varsa onlardan bir ordu kurmak mecburiyetindeyiz. Yine Kemal'in gittiği yoldan, yani Teşkilat-ı Mahsusa'nın yolundan giderek, ne yapabileceğimize bakacağız. Özet olarak benim sözüm budur."

Mustafa Kemal güldü:

"Vasıf Bey, sen de bilirsin ki Türk'ün ordusu demek Türk milleti demektir, başka ordumuz mu var ki?.."

Konuşurken bir taraftan da gözü Binbaşı Yenibahçeli Şükrü'de idi:

"Şükrü Bey; senden Endaht (atış) Okulu'nun şimdiki görevini; daha doğrusu Pendik, Gebze, İzmit güzergâhının kontrolü meselesini öğrenmek istiyorum. Çünkü bu güzergâh, İstanbul'la Anadolu arasında, her iki taraf için de bir nefes borusu gibidir. Bu güzergâhın ne pahasına olursa olsun kontrolünün elde olması lazım."

"Paşam; malumunuz şu anda okula eğitim için erat sevkiyatı yok. Asli kadromuz da yarı yarıya azaldı, mevcut sayımız bir taburdan bir bölüğe indi. Bir avantajımız, mevcudun usta ve işinin ehli olması, yani iyi yetişmiş, hepsi de keskin nişancı ve savaşçıdır.

Yine bildiğiniz gibi, İşgal Kuvvetleri'nin ileri sürdüğü muhalif güçler, önümüzdeki günlerde bu hattı zorlayacaklardır."

"Eee! Yani…"

"Direneceğiz komutanım, dayanacağız sonuna kadar."

"Evet beyler, sonuna kadar… Ne dersin Hüsamettin Bey, siz halen Erkân-ı Harbiye merkez bürolarında görev yapıyorsunuz, değil mi?

"Doğru Paşam, Doğu İşleri Bürosu'nun başındayım. Burası da mütarekeden bu yana, diğer kurumlarda olduğu gibi, içi boşaltılmış bir büro.

Şu anda sadece işgal kuvvetlerine teslim edilecek silahların sayımını yapıyoruz. Asıl resmi olmayan işim, Teşkilat-ı Mahsusa'dadır."

Mustafa Kemal düşünceliydi, odada bulunan herkesle ayrı ayrı göz teması kurdu. Deminden beri hep 'beyler' diye konuşurken bu sefer 'arkadaşlar' diye hitap ederek toplantının amacını ifade eden son konuşmasını yaptı:

"Arkadaşlar; yaslanın arkanıza ve beni can kulağıyla dinleyin.

Bazılarınızla çok eskilerden okul yıllarından, bazılarınızla da daha sonra savaş yıllarından beri tanışıyoruz. Şimdi söyleyeceklerimin bir kısmı, pek duyup işittiğiniz şeyler değil. Bildiğiniz gibi Harb-i Umumi'den yenik çıktık.

Şartları ağır bir ateşkes anlaşması imzalandı. Uzun savaş yılları, milleti yorgun ve yoksul düşürdü.

Saltanat ve Hilâfet makamında oturan Vahdettin, esir bir hükümdardır, bulunduğu o yüce makamın hiçbir yetkisi, yaptırım gücü yoktur.

Damat Ferit hükûmeti ise, hepinizin tanık olduğu gibi âciz, tavşan kadar ürkek ve korkaktır.

Biliyorsunuz, ordunun elinden silâhları ve cephanesi alınmaya devam ediyor.

İstanbul ve Anadolu'da belli başlı iller işgal altında.

Yunanlılar ha bugün ha yarın İzmir'e çıkmak üzereler.

Rum Patrikhanesi'nde kurulan Mavri Mira ve Ermeni Patriği Zazen Efendi, bin türlü ihanetin alçaklığın peşinde.

Bütün yurt sathında vahşi bir işgal sürüyor.

Bunlara karşılık, her bölgede vatandaşlar harekete geçtiler:

Edirne ve çevresinde Trakya-Paşaeli,

Erzurum'da ve Elâzığ'da Vilâyât-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye,

Trabzon'da Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti'ni kurdular."

Mustafa Kemal bir sigara yaktı, içine çektiği dumanı uzun bir solukla ağzından burnundan çıkardı. Adeta içinin zehrini boşaltıyordu…

"Hüsamettin Bey, siz Türk milletine muhalif olarak teşkil edilen grupları biliyorsunuz, bize anlatır mısınız?"

"Anlatayım Paşam; Diyarbakır, Bitlis, Elâzığ illerinde, İstanbul'dan idare edilen Kürt Teali Cemiyeti kuruldu. Herkesin malumu; bu derneğin amacı, İngilizlerin himâyesi altında bir Kürt devleti kurmak.

Memleketin hemen her tarafında Saray'a dayalı, İtilâf ve Hürriyet, Sulh ve Selâmet Cemiyetleri de gırla gidiyor.

İstanbul'da önemli sayılabilecek menhus kuruluşların başında ise, 'İngiliz Muhipleri Cemiyeti' geliyor.

Bu cemiyeti kuranlar, kendi şahıslarını ve çıkarlarını gözetenler, Lloyd George

hükûmeti aracılığı ile İngiliz himâyesini sağlama sevdasındalar…

Son duyduğumuza göre Osmanlı Padişahı ve Halîfe-i Rûy-i Zemîn unvanını taşıyan Vahdettin'i de binbir tezviratla uyutup üye kaydetmişler…

Sadrazamlık makamındaki Damat Ferit Paşa, Dâhiliye Nâzırı olan Ali Kemal, kabinedeki diğer üyeler Âdil ve Mehmet Ali Beyler ile Sait Molla zaten bu cemiyetin asıl kurucuları. Ama asıl dikkati

çeken cemiyetin başkanlığını yapan İngiliz ajanı olduğu söylenen Rahip Frew.

Ayrıca, İstanbul'da erkekli kadınlı ileri gelen bir kısım kimseler de gerçek kurtuluşun Amerikan mandasını sağlamakta olduğu görüşündeler…"

Mustafa Kemal kaldığı yerden konuşmasına devam etti:

"Sözü uzatıyorum ama neticeten şunları söylemek mecburiyetindeyim;

Temel ilke, Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır.

Bu ilke, ancak tam istiklâle sahip olmakla gerçekleştirilebilir.

Yabancı bir devletin koruyup kollayacağını kabul etmek, insanlık vasıflarından yoksunluğu, güçsüzlük ve miskinliği itiraftan başka bir şey değildir.

Gerçekten de bu seviyesizliğe düşmemiş olanların, isteyerek başına bir yabancı efendi getirmelerine asla ihtimal verilemez.

Başta da söyledim, bu belki de sizlerle son görüşmemdir.

Tahmin edeceğiniz gibi, Anadolu'ya geçiyorum.

Kara Kemal ile Kara Vasıf bakıştılar. Sonra Kara Vasıf öksürerek söze girdi:

"Paşam, Padişah Vahdettin ile görüştüğünüzü biliyoruz. Anadolu'ya gitmeden önce, acaba son bir kere daha görüşseniz nasıl olur."

Paşa teessürle başını salladı:

"Kemal Bey, siz bir kere görüştüğümü biliyorsunuz. Hâlbuki ben dört kere görüştüm. Son görüşmeyi de dün yaptım. Size son görüşmeyi özetleyeyim:

Benim ısrarlı randevu talebim neticesinde, Naci Paşa vasıtası ile huzura çıktım. Biliyorsunuz, ben Padişah Vahdettin'i şehzadeliğinden tanırım. Beraber Almanya seyahatimiz vardır. Bu seyahatte baş başa, uzun uzun konuşma imkânı bulmuştuk. Benim bütün düşünce ve fikriyatımı bilir. Dün beni karşılayışı çok kibar ve nazikti. Eliyle sigara ikram etti, kibrit uzattı.

Özet olarak ona şunu söyledim:

'Padişahım; artık buralarda durmanın zamanı geçti; biz ülkeyi ve Payitaht'ı yani İstanbul'u kaybettik. Düşman çizmeleri altında bıraktık. Bir tek kurtuluş yolu var. Buyurun Anadolu'ya beraber gidelim. Siz güvendiğiniz bir komutanı, başkomutan olarak değil,

genelkurmay başkanı olarak tayin edin, başkomutan sizsiniz. Biz hepimiz maiyetinizde, sizinle ölüme geliriz. Size garanti veriyorum, Anadolu'yu ve İstanbul'u bir yıl içinde düşmandan temizleriz; onlar nasıl kaçacaklarını bilemezler.'

Elini şakağına koydu; uzun uzun düşündü,

Sonra bana hüzünle baktı. Ben hayatımda bu kadar kederli ve hüzünlü bir yüz görmemiştim. Sonra tane tane konuşmaya başladı:

'Bak paşam, benim fert olarak üstümde bu padişahlık ve halifelik örtüsü olmasaydı şimdiye kadar yüz kere ortaya atılmış Allah ne verdiyse sonuna kadar çarpışıp kaderin getirdiğine razı olmuştum.

Ama bu üstümdeki hükümdarlık örtüsü buna mâni.

Bizler müstakil şahıslar değiliz.

Sizler gibi davranamayız.

Bizlerin kahraman olmaya, asi olmaya, hatta sıradan bir insan gibi özgür davranmaya hakkı yoktur, buna imkân da yoktur.

Ama sizler için bunlar geçerli değil.

Yolunuz açık olsun. Sizin için dua edeceğimden emin olun, ama icabı halinde arkanızdan idam fermanı da gönderilirse sakın şaşırmayın.

Gördüğünüz gibi ben esir bir hükümdarım… Bu kadar.'

Ben anlayacağımı anlamıştım, huzurdan hiçbir şey söylemeden veda edip ayrıldım."

Kara Kemal, Mustafa Kemal'i dikkatle dinliyordu. İttihatçı patavatsızlığı ile sordu:

"Peki, paşam sizce Vahdettin ihanet mi ediyor?.."

Paşa bu sorudan rahatsız olmuştu:

"Hayır, Kemal Bey; ben böyle düşünmüyorum:

Kadim zamanlardan bu yana hiçbir Türk hükümdarı ihanet lafzı ile anılmamıştır.

Osmanlı'nın da bütün padişahları bu hükme dâhildir.

İçlerinden sarhoş çıkmıştır, deli çıkmıştır ama hain… asla!..

Ben Vahdettin'i yakından tanıdım; Kültürlü bilgili, nazik ve tam bir beyefendidir..."

Bu sefer soru Kara Vasıf'tan geldi:

"Tamam da Paşam, Anadolu'ya geçince ne olacak?"

"Beyler, teslim olmamış ordularımızın bir kısmı oradadır.

Milletin tamamını, bütün fertleriyle ve bütün maddi manevi varlığı ile harekete geçireceğiz. Ama size söylemek istediğim asıl mevzu farklı:

Bu konularda size düşen görev çok önemli;

Çünkü siz İstanbul'da olacaksınız.

Herkes kendi alanını genişletip, bütün imkânlarını kullanarak İşgal Güçleri ile savaşacak. Ulaşabildiğiniz bütün kurum ve kuruluşları seferber edeceksiniz:

Çocukları, kadınları, meyhaneleri ve camileri örgütleyeceksiniz.

Bu ahvalde aklınıza gelen ne varsa, hepsini, bu yolda birer savaş eri haline getireceksiniz. Artık her arkadaş kendi alanının komutanıdır, görevi ise sürekli savaşmaktır.

Bir diğer husus; biz hepimiz biliyoruz ki karargâhsız savaş yürütülemez.

Hepinizin karar vereceği, hesap vereceği, direktif alacağı yer karargâhtır."

Mustafa Kemal, sertçe:

"Ayağa kalk." diye, Seyitalp'i işaret etti.

"İşte karargâhınızın… Kumanda merkezinizin… Ve hareket noktanızın merkezinde Kurmay Binbaşı Seyitalp olacak."

Herkes temkinli ama şaşkındı.

Kara Kemal yine yılların birikimi ve fütursuzluğu ile sordu:

"Karargâh tek kişilik değil herhalde, diğerleri kimler?"

"İşte asıl mesele de burada, onu kimse bilmeyecek, bu bilgi sadece Seyitalp'te olacak…

Sizler de benzer şekilde teşkilatlanacaksınız; çalıştığınız grupları ve başlarındaki amirleri sadece siz bileceksiniz. Hiçbir şubenin diğeriyle doğrudan bağlantısı olmayacak. Tek karargâh ve nihai odak…"

Eliyle Seyitalp'i işaret ederek:

"Burası olacak. Son söz olarak şunu söylemek istiyorum:

Bu mücadelede Anadolu'da yapacağımız çalışmalardan önce, İstanbul'da ilan ettiğimiz bu savaşı kazanamazsak her şeyi kaybederiz.

Sorumluluk ise, tamamen sizin omuzlarınızdadır böyle bilesiniz."

Yenibahçeli Şükrü sordu:

"Paşam böyle alışılagelmişin dışında bir yapılanmaya neden ihtiyaç duydunuz?"

Mustafa Kemal eliyle herkesi işaret ederek, derinden gelen bir ses tonu ile cevap verdi:

"Bunun sebebi şu:

Sizler şöyle veya böyle tanınmış insanlarsınız, bir gecede imha edilebilir ya da tutuklanabilirsiniz.

Siz de tahmin edersiniz ki böyle bir ihtimal vardır. Ama Seyitalp için böyle bir şey varit değil, ayrıca onu ve konumunu sizden başka bilen olmayacak…"

Bu sefer Kara Vasıf sordu:

"Peki, nasıl ve ne tür bir irtibat kuracağız?"

Bu soruyu Seyitalp cevapladı:

"Paşam müsaade ederseniz, Albayımın sorusunu cevaplayayım;

İki gün sonra, yani cuma günü, Cuma namazında Süleymaniye'de, arkada son cemaat mahallinde yukarı çıkan bir merdiven var, genişçe bir balkona çıkıyor, dışardan içerisi ne görünüyor ne de duyuluyor. Cuma günü erken, cemaatle gelir çıkışta kalabalıkla çıkarız. Her şeyi orada konuşacağız..."

Toplantı bitmişti, herkes vedalaşıp çıktı odada sadece Yüzbaşı Salih ile Seyitalp kalmıştı.

"Tamam Salih, hadi sende git yat; biz Seyitalp'le biraz daha konuşacağız."

Mustafa Kemal bir sigara daha yaktı, oturduğu koltuğun karşısını işaret ederek Seyitalp'in oturmasını istedi:

"Seyitalp ilk defa seninle nerede tanışmıştık?"

Seyitalp, birden dikleşti, rüyada konuşuyormuş gibi cevap verdi:

"Paşam, 10 Ağustos 1915 sabahı saat 4.25'te Conkbayır.

Birlikleri teftişe çıkmıştınız; ben üç gün önce Kafkas cephesinden gelmiş, kurmay yüzbaşı olarak size katılmıştım.

Tam önümde durdunuz. Elinizdeki asaya benzer kamçı ile beni işaret edip seslendiniz:

"*Yüzbaşı, çıkarın not defterinizi ve yazın;*

Mesuliyet ölümden ağırdır."

Aradan iki ay geçmiş binbaşılığa terfi etmiştim.

Rütbelerimi bizzat siz takmıştınız.

Bundan iki gün sonra da bir sabah süngü savaşına girişmiştik.

En öndeydim.

İlk düşman göğsüne süngümü daldırmıştım ki, beynimde şimşek çaktı.

Başımdan vurulmuştum…

Savaş dışı kalmıştım, komuta ettiğim taburum erimişti…

Hâlâ o mesuliyetin ağırlığını taşıyorum.

Keşke orada o savaş meydanında kalsaydım…"

Sanki Seyitalp, bütün bunları söylerse, sıkıntıdan kurtulacakmış gibi peş peşe soluksuz sıralıyordu.

"Tamam, dur bakalım… İşte asıl şimdi, adı 'mesuliyet' olan ölümden ağır bir işe giriyorsun... Benim Anadolu'da savaşabilmem için, İstanbul'un arkamda olması lazım.

Bu, şu demek;

Silah, cephane, insan ve para, bütün bunlar, büyük çapta buradan, İstanbul'dan temin edilecek. Onun için bu şehir bir an evvel silkinip direnişe geçmeli.

Önce kendi varlığını sürdürmek için direnmeli, sonra şimdi saydığım yardımı Anadolu'ya aktarmak için çalışmalı ve en sonunda öyle bir kinle işgal kuvvetlerine karşı koymalı ki en başta İngilizler olmak üzere bir an evvel hepsi defolup gitmeli."

Seyitalp bu sorumluluğun altında şimdiden ezildiğini hisseti:

"Bütün bunları ben nasıl yapacağım komutanım?"

Mustafa Kemal güldü:

"İşte bu tam da bizim Enver'e yakışır bir cevap...

Sen yapmayacaksın Seyitalp."

Eliyle hayali bir İstanbul'u işaret etti:

"Burada bulunan bütün insanlar: Erkekler, kadınlar, çocuklar ve hatta hâlâ 'biz Osmanlıyız' diyen azınlıklar, Ermeniler, Rumlar ve herkes bunu yapacak.

Bak Seyitalp; sen artık İstanbul'un komutanısın bu saydıklarım senin ordun, savaş alanın belli.

Bir komutan asla ön safa geçmez, onun görevi ordusunu sevk ve idare etmektir.

Savaşta ön safta bulunan komutan takım çavuşudur, henüz komutan olamamıştır.

Çanakkale'de, Cönk Bayırı'nda yaptığın bu idi, yani çavuşluk.

Hâlbuki sen Kurmay Binbaşı idin, yani bir komutandın, daha ilk anda en önünde yediğin mermi ile birliğini başsız bıraktın…"

Seyitalp pes etmişti.

"Komutanım bu muazzam bir görev, ilk anda birliğini başsız bırakan bir adamı, beni, niye seçtiniz?"

Mustafa Kemal Seyitalp'e uzun uzun baktı:

"Gerçekten merak ediyor musun niye seçtiğimi?"

"Evet, komutanım hem de çok…"

"Seni seçmemin üç temel sebebi var.

Birincisi, hayat sınırını geçmişsin, yani bir kere ölmüşsün, artık ölüm seni korkutamaz, hatta ilgilendirmez.

İkincisi, muhakeme gücün çok ileri, zaten satrançta daha seni yenen çıkmamış. Öyle mi?"

"Bir yıldır oynamadım komutanım bilmiyorum…"

"Üçüncüsü, insanları iyi tahlil ediyorsun ve onlarla ilgili verdiğin hükümlerde çok isabetlisin."

"Merak ettim Komutanım, benimle ilgili bu bilgileri nasıl edindiniz?.."

"Evlat o da benim yeteneğim, bilgileri nasıl edindiğim de benim sırrım olsun.

Ama, üstünde düşünürsen bulursun, fakat bununla zaman kaybetme, yükün ağır…

Hadi, şimdi bak bakalım kahve ocağı açık mı, bize kahve yapsınlar, sonra gel, daha işimiz var…"

O gece, gün ağarana kadar, iki kurmay baş başa çalıştılar.

İstanbul'la ilgili onlarca proje üzerinde durup kafa yordular.

Mustafa Kemal Paşa, Seyitalp'e teşkilatını kurarken birimlerin başlarına koyacağı bazı önemli isimler verdi, içlerinde kadınlar da vardı:

Enver Paşa'nın kız kardeşi Mediha Hanım, Mahmut Muhtar Paşa'nın kızı Hilal-i Ahmer'in Reisi Prenses Nimet Hanım, Saraydan Sultan V. Murat'ın Kızı Fehime Sultan ve Darülfünun hocalarından Şair Şükufe Nihal Hanım'ın isimleri telaffuz edildi.

-6-

Vur Davulcu Ben Feleği Gördüm…

Fatih Camii'nin Çarşamba tarafındaki Himaye-i Etfal Misafirhanesi'nin alt katında genişçe bir salon; üç tarafı sedir ve ot minderlerle döşenmiş hasır üstüne kilimler serilmişti.

Cambazın Mehmet, Mülazım Ferit, aralarında ikisinden de iri duran Davulcu Hilmi ile salona girmeden önce, Seyitalp, Selahattin Yüzbaşı ile konuşuyordu.

Yüzbaşı Selahattin ince uzun boylu sırım gibi bir adamdı.

Seyit Bey biraz evvel onu, 'başıbozuklar'ın üstüne baş olarak atamıştı.

Bu giriştikleri *'Şehri İstanbul Meydan Muharebesi'*nde, hapishanelerin, meyhanelerin, kerhanelerin ve bilumum nakısa kesiminin; yankesicilerin, hırsızların, ibnelerin ve de her türlü muzahrafat takımının başı, sorumlusu artık o idi.

Selahattin Yüzbaşı, asker ifadesi ile sormuştu:

"Komutanım neden bu güruhun başına bir kurmay subayı atıyorsunuz, ben bunları tanımam bilmem…"

Seyitalp sert bir tavır takınmış:

"Bak yüzbaşım, biz burada bir savaş veriyoruz, hem de savaşların en çetinini, işgal edilmiş bir şehri savunacağız.

Sen hiç başıbozukların savaştığını ya da meydan muharebesi veya süngü muharebesi yaptığını duydun mu? Duymadın!

Duymazsın; çünkü savaşı asker yapar, askerin başında subay yahut komutan vardır. Bu evrenseldir, hep böyledir.

Muhatabın, yani eratın kim olursa olsun, sen olmazsan yani komutan olmazsa, hem de bu komutan Erkân-ı Harp olmalı; yoksa biz bu savaşı kazanamayız.

Sen şimdi doğru Erkân-ı Harp merkezine git, oradaki arkadaşlardan özellikle, Doğu İşleri Bürosu Müdürü Yarbay Hüsamettin Bey'e benim de selamımı söyle. Sana, muhatap olacağın kesimin bütün bilgilerini çıkarsınlar, çıkaramadıklarını emniyetten ve diğer nazırlıkların kalemlerinden buldurup önüne koysunlar.